

BİR İKTİDAR ARACI OLARAK KORKU

Sibel ÖZBUDUN*

Öz: Korku, insanın da dâhil olduğu hayvanlar aleminde hayatta kalmaya ve dolayısıyla da türü sürdürmeye yönelik bir içgüdü olarak insanı önceler; ama insanla birlikte insansallaşmıştır. Ve/fakat tahakküm ve sömürünün kurumsallaşmasıyla birlikte, "korku", ezenlerin, sömürenlerin elinde araçsallaşmış, baskı ve sömürüyü sürdürmeyi sağlayacak bir araca dönüşmüştür. Bu anlamda devlet hem bir korku düzeneği, hem de uyrukları dış tehditlere karşı koruyan bir aygıt olarak kurgulanmıştır. Korkunun bir kâr kaynağı olarak teccüm etmesi, kapitalizmin icadıdır. Kapitalizmle birlikte korku aynı zamanda bir pazarlama aracına dönüşmüştür: Metalden yaratılma konforlu, hijyenik, steril, güvenli dünyaya yönelik riskleri bertaraf edecek devasa bir "güvenlik" pazarı yaratmıştır kapitalizm. Ve antibakteriyel mantık ile, anti-terör mantığı tekil bir buyrultu çerçevesinde yeniden dizilime tabi tutup saldırı riski altındaki bireyin, kendisi için imal edilmiş standartları sürdürebilmek adına etkinliğinden, özgüveninden, yaratıcılığında vazgeçerek, üst, güçlü ve uzman bir iradeye boyun eğmesine yol açmıştır.

Anahtar sözcükler: korku, kapitalizm, korku idaresi, hijyen, terörizm

The Fear as an Instrument of Power

Abstract: *The fear, as an instinct to survive and therefore to continue the species in animal world, which also includes the human being, prioritizes human; however it has been humanized along with the human being. Nevertheless, through the institutionalization of domination and exploitation, "fear" was instrumentalized at the hands of the oppressors and exploiters, transformed into an instrument enabling to maintain oppression and exploitation. In this sense, the state was built both as a fear mechanism and as a device protecting its citizens against external threats. The embodiment of fear as a source of profit is an invention by capitalism. Concomitant with capitalism, the fear was also turned into a marketing tool. Capitalism created a huge "security" market to eliminate the risks to comfortable, hygienic, sterile and safe world made of commodities. It rearranged the antibacterial reasoning and anti-terror logic within the frame of a singular decree and caused the individuals at risk of being attacked to give up their activities, self-confidence, and creativity and to submit to a superior, strong and specialist willpower to be able to maintain the standards manufactured for them.*

Key words: *Fear, capitalism, risk management, hygiene, terrorism*

*"Hâlbuki korkulacak hiçbir şey yoktu ortalıkta
Her şey naylondandı o kadar..."¹*

Aslında, hep vardı... Tarihi, olasıdır ki insanlık tarihinden eskilere dayanır. Hatta kendini koruma/savunma refleksine temel olduğundan, en azından memeli hayvanlar (ama belki de omurgalılar, kıkırdaklılar... hava ve deniz hayvanları) için türü sürdürmeye yarayan yararlı bir içgüdü olduğu da söylenebilir. Kara ve deniz hayvanlarının çoğu ve de kanatlılar kendi türleri için tehdit oluşturan başka hayvanlardan korkarak kaçarlar...

Yani korkuyu insan icat etmedi.

Ama araçsallaştırdı... Onu salt türü sürdürmek için yararlı bir içgüdü olmaktan çıkartarak insana değginleştirdi. Ve o güne dek hiçbir canlı türünün aklına gelmemiş varyantlarını yarattı: cin-peri-hayalet-şeytan korkusu, hırsız korkusu, düşman saldırısı korkusu, günaha girme korkusu, tecavüze uğrama korkusu, işkence korkusu, işsizlik korkusu, yoksulluk

korkusu, devlet korkusu, polis korkusu, Tanrı korkusu...

Korkunun Batı uygarlığının oluşumundaki kurucu rolü konusunda dikkate değer bir çalışması bulunan Elemér Hankiss, toplumsal yaşamda bunca merkezi rol oynayan bir içgüdü'nün Batı toplum bilimlerinde neden bu denli az ilgi gördüğüne şaşırılmadan edemiyor (**Hankiss, 2001**). Psikoloji ve psikiyatri, evet; antropoloji kısmen; ama Hankiss'in dökümünde sosyoloji literatürü korkuya gerçekten de hak ettiği yeri ver(e)memişe benziyor. Hankiss'i değginmediği siyasetbilim ve iktisat literatürleri de öyle...

Tabii kitabın orijinal versiyonunun yayınlandığı 1999'a dek. Ya da şöyle söyleyeyim; El Kaide'nin kaçırdığı uçakları canlı bomba olarak kullanarak

*Doç. Dr., Antropolog

ABD’nde İkiz Kuleler ve Pentagon’a yönelttiği intihar saldırılarına kadar.

Ya da bir başka deyişle, o güne dek “terör”, “savaş”, “şiddet” ya da adı her ne ise, korkunun kaynağını “ötelere”, başka coğrafyalarda”, “bizim uygarlık çemberimizin dışında”, “başka insanların: Müslümanların, Batılı-olmayanların, barbarların sorunu”... olarak konumlandırılan güvenlik ve huzur yuvası Batı’nın “dış/yabancı tehdit”ten hiç de o denli uzak olmadığını kavrayışına dek... O gün bugündür, yani 2000’lerin başından beri, Batı dünyasının siyasetbilim, sosyoloji, hatta iktisat literatürü, “korku” ve onunla akraba kavramlara (risk, tehlike, tehdit, terör, güvenlik...) ilişkin çalışmalarla kaynıyor.² Yalnızca sosyal bilimler literatürü mü; Batı dünyasında gündelik yaşam özgürlüklerin güvenliğe feda edildiği bir Panoptikon’a dönüşmedi mi, kamusal yaşam parsel parsel, sokak sokak gözetim altında tutulmuyor, milyonlarca kişinin yapıp ettikleri güvenlik kameraları, konuştuklarıysa telekomünikasyon denetim araçlarıyla izleniyor mu? Yoksullar (ve aşağı yukarı demografik olarak onlarla örtüşen) etnik azınlıklar, kentlerin dışına, “riskli bölgelere” sürülürken, zenginler yüksek duvarlar, kameralar, özel güvenlik görevlileriyle çevrili “yüksek güvenlik” rezidanslarına sığınmadılar mı?

Oysa herşey 11 Eylül’le başlamadı...

Dedim ya, korku hep vardı. Hatta sınıflı toplumlar tarihinin erken evrelerinde iktidar kurucu bir boyutu olduğu keşfedilerek manipüle de edilegelmiş, araçsallaştırılmıştı. Uyrukların ancak, yalnızca bir “baba” olarak korumacılığına sığınmakla kalmadıkları, aynı zamanda “cezalandırıcı”, “disipline edici olarak gördükleri yöneticiler karşısında uysal, boyun eğici koyunlara dönüştükleri belki de sınıflı toplum tarihinin ilk keşiflerindedir. Baskı, yasaklama, dayak, aç-susuz bırakma, işkence, katliam, soykırım, tecavüz, tehcir, tecrit... her biri ve tabii bunların yarattığı korku bir “iktidar kurucu” olarak rol oynamadı mı?

Ama kabul etmeli, korkuyu üretken, kârlı ve daha da önemlisi sevk ve idare edilebilir bir “business”a dönüştüren, kapitalizm oldu. Dieter Duhm *Kapitalizm ve Korku*’da etraflıca işler; Duhm’a göre, “her toplumsal korku, onu yaratanın doğasından kaynaklanmaktadır (Duhm, 2009). Kapitalizmde, doğası gereği ürettiği, üretmek zorunda kaldığı korkunun ana kaynağı sermayedir. Kitabı okudukça daha derinlemesine anlıyoruz ki dünyanın en

korkak varlığı sermayedir. Durmadan artı değeri biriktirerek, biriktirirken de sömürerek kendisine gerekli olanla istikrarlı iş barışı olan ve güvenli ortamı hazırlayacak korkutuculara ihtiyaç duyar. Bunu çoğu zamanda bilincinde olmadan bir korkutucu aracı olmayı ödev sayar. Ancak bu korkutma ödevlerini yerine getirirken buyruğunda oldukları sermaye gibi korkaktırlar. (...) Kapital, varlığımızı sürdürebilme temelindeki güdüsel, sıradan insanı korkularımızı kendi dizgesinde boyun eğdirmek için çoğaltır. Sistem bunların yanı sıra bu korkulara süreklilik kazandırmak için, tinsel öğeleri de kullanmaktan geri durmaz. Bunlarla da ‘hayır’ deme erdemini de yaşamın her alanından elimizden almayı hedefler. Bu durum bu gün de sürer. Çünkü ayakta kalabilme sorunu, her zamankinden daha ağırdır.”³

Gerçekten de kapitalizm, geçmiş egemen sınıfların ve onların ellerinde biçimlenmiş baskı aygıtının tarihsel bilgisini devralırken, “korku”yu yalnızca bir baskı (dolayısıyla da salt “iktidar-kurucu”: insanları sindirerek, baskılayarak tahakküm altına alma/sömürme) aracı olarak ele almakla yetinmenin abes olduğunu, korkunun aynı zamanda pazarlanabilir bir metaya dönüştürülebileceğini ve üzerinden ciddi servetler devşirilebileceğini keşfetti... Dahası, yalnızca sopadan değil, aynı zamanda sevk ve idare (management) edilmiş, “imal edilmiş” korku-uyandırıcılar (risk kaynakları) elinde ürkütülmüş insanlar, paralarını vermekle kalmıyor, aynı zamanda sistemin kendi güvenliklerini sağlayacak tarzda işlediğine daha kolay ikna oluyorlardı. Dolayısıyla kapitalizm, sayısız “risk yönetimi” modalitesiyle “korku”yu salt bir “zor” yöntemi değil, aynı zamanda bir “ikna” aracı, bir hegemonya kaynağı hâline getirmeyi başardı.

Tabii ki elindeki, bugüne deki hiçbir sömürü/ta-hakküm sistemine nasip olmamış kapsayıcı ve nüfuz edici zihin kontrol sistemi, yani medya sayesinde...

Bir an gözlerinizi kapatıp, çevremizi saran sayısız “korku” kaynağını aklınızdan geçirin. Hırsızlık... terör... kanser, AIDS veya SAR... siber saldırılar... bilgisayarınıza, cep telefonunuza virüs bulaşması olasılığı... sokak şiddeti... taciz, tecavüz... beğenilmeme... yalnızlık... işsizlik... şişmanlama... depresyon, sel ve diğer doğal afetler... küresel ısınma... GDO’lar... baz istasyonları... susuzluk... trafik kazaları...

Ve onları bertaraf etmek için "pazarlanan" güvenlik önlemlerini: alarm/uyarı sistemleri... yaşamımızın her anında bizleri gözetim altında tutan gözetleme teknolojileri... güvenlik görevlileri... bütün bir tıp sistemi... siber güvenlik kalkanı... erken uyarı sistemleri... karmaşık silah teknolojileri... özsavunma gereçleri... yaşam "koç"ları, arkadaşlık siteleri, psikologlar... sigorta poliçeleri... diyet ürünleri, zayıflama programları, "sağlıklı yaşam" söylenceleri... dev bir "organik ürünler" sektörü... özelleştirmeler... tahkim edilmiş taşıt aksamı... Velhasıl, her bir "koruyucu" önlemin yeni risk alanları açtığı, imal edilmiş bir güvensizlik duygusunu örtebilme girişimlerinin devasa ve son derece "ballı" bir sektöre dönüştürüldüğü, insan yapımı bir cehennem... İnsanları önce korkutup, ardından bu korkuyu izale edecek önlemleri onlara pazarlayarak hem paralarını almak, hem de onlar indinde vazgeçilmez olabilmek becerisi...

"Medya" dedim; son dönemlerde tüm bir medyanın bir dev bir "korku fabrikası" olarak çalıştığından kuşku duyan var mı?⁴

David Altheide, korku söyleminin medya ve popüler kültür araçları aracılığıyla nasıl inşa edildiğini irdelediği bir makalesinde şunları söylüyor (Altheide, 2009):

"ABD'nde yaklaşık son 30 yıldır korku söyleminin ana odağı, suç olageldi. Suç ve korkuya ilişkin haberler, pek çok sosyal bilimcinin suçun korkuyla nasıl bağlantılı olduğuna değgin araştırmalarında benimsedikleri yaklaşımda etkili olmuştur. (...)

Çok sayıda suç mitosu (yamyamlar, yabancı tehlikesi, rastgele şiddet...) dâhil kurbanlaştırma, korku siyasetinin kültürel temellerini, özellikle de hepimizin aktüel ya da potansiyel kurbanlar olduğumuz ve korku kaynağından -caniler ya da teröristler- korunmayı gereksindiğimiz inancını desteklemektedir. "Haber kaynağı" olarak haber medyasıyla birlikte çalışan politikacılar ve devletin denetim kuruluşları -ve ilişkin teşebbüsler- bu kaygıyı temellük etme, bir güvensizlik ve bizi kollayıp kurtarmak için gözetim, koruma, öç ve ceza sağlayacak formel sosyal denetim kurumlarına bağımlılık yaratma konusunda çok şey yaptılar. Horn Qvist, güvenlik perspektifinin özellikle çok sayıda sapma ve ihlâl durumunun toplumsal düzene yönelik bir tehdit olarak algılandığı koşullarda, salt yasayı geçersizleştirdiğini belirtir.

İlkin, merkez etken bireyin hangi eylemleri işlemiş olabileceği değil, onun hangi gruba ait olduğudur: Uyuşturucu bağımlısı mıdır? Eylemci midir? Sığınmacı? Müslüman? Arap? ... İkinci olarak güvenlik mantığına göre, önemli olan davranışın kendisi değil, bunun neye işaret ediyor olabileceğidir: bireyin bir risk oluşturduğu anlamına gelebilir mi? (...) Suç ve kamu düzenine -dolayısıyla da tüm iyi yurttaşlara- yönelik tehditler, korku odağına dâhildir ama konu zaman içinde değişir. Sahip oldukları ortak nokta, "öteki"ne, dışarıklıya, üye-olmayana, yabancıya işaret etmeleridir. Ne ki Schwalbe ve arkadaşları (2000) "ötekileştirme"nin başat bir grubun madun bir grubu var etmek üzere tanımladığı toplumsal sürece içkin olduğunu göstermiştir. Bu, bir "grup duygusu" ve simgesel aidiyet sınırlarının oluşturulmasını gerektirmektedir... Bu (kurucu dilin -b.n.) bir bölümü de korku söylemine deşindir."

Söylem konuşma ve yazıdan fazlasıdır; bir konuşma ve yazma tarzıdır. Söylemi düzenlemek neyin nasıl, kim tarafından, kime söylenebileceğine ilişkin bir dizi formel ya da informel kuralı dayatmaktır. Bunun nihai sonucu, eylemin düzenlenmesidir; bir söylem biçimi standart bir pratik olarak kurumsallaştığında, eşitsizliği yeniden üretmenin aracı hâlini alır; çünkü yalnızca düşünce ve duyguları düzenlemekle kalmaz, aynı zamanda Ötekileri teşhis etmeye, dolayısıyla da Ötekileri tanımlamaya, böylelikle de sınırları sürdürmeye yarayacaktır."

Evet, korku, yalnızca fiziksel "zor", "şiddet", vb. aracılığıyla üretilmez. Daha çok "düzen" in bozulacağına ilişkin kaygılar aracılığıyla biçimlenen bir hâldir ve bu yönüyle "söylem" e içkindir. Söylem ise, deneyimlenen'den çok düzenlenen'dir: günümüzde kapitalizm insanlarda önce "düzen" e değgin bir takım fikir, imge ve eğilimler yaratır: sağlıklı, enerjik, mutlu, hijyenik, güvenlikte vs. olma hâli... Ardından bunların aslında ne denli kırılğan, bozulmaya açık, risk yüklü olduğuna dair bir tehdit söylemi oluşturur⁵ (parodileştirelim: halı saçakları, banyo yüzeyleri, klozet kenarları, elektrik düğmeleri, mutfak tezgâhlarının aslında nasıl kir, pas, mikrop, bakteri ve diğer korkunç tehditlerle yüklü birer "cangıl" olduğu imgesi...) Ve nihayet bu "tehdit" leri bertaraf edecek önlemler bize pazarlar: süper kahraman denterjan X!

Bu enstantane, bir "korku idaresi" ("risk management" diyorlar) örneğidir ve birkaç bakımdan işlevseldir: bir yandan açık bir ticarî etkinliktir; bir

pazarlama edimi. Ama aynı zamanda müşteride içinde yaşadığı yuvanın göze görülmez, yabancı, dışarıklı ve öngörülemez milyonlarca tehlikeyle dolu olduğu algısı yaratıp bu halet-i ruhiyeyi kalıcılaştırarak bir özgüven kırımına yol açar. Kişi, yuvasını saran, halısının tüyleri arasında gizlenen, klozetin kenarlarında yuvalanan mite'lar, bakteriler, mikroplar ordusu karşısında çaresizdir. Ancak kendi dışında, kendisinden daha güçlü, uzman, bilgili, yetenekli bir özne onu bu tehditlere karşı koruyabilecektir... Bu ise, kişinin deterjan X'e, onu üreten firmaya -ve kendisine karşısında aciz kaldığı yabancı ve tehlikeli güçler, tehditlere karşı güvenlik sağlayan sisteme bağımlı hissetmesine yol açacaktır. "Tüketici" yaratılmıştır; giriştiği tüketim etkinliği, ihtiyaç-karşılıklı bir edim olmaktan çok, onun piyasa güçlerine bağımlılığını yeniden üretecek bir ritüel ve tüm olan biten ise, bir "söylem"dir.

Örneğimizi biraz siyasallaştıralım mı?

Anımsayacaksınız, 7 Haziran 2015 seçimlerinde, 2002 yılından beri iktidarda olan AKP % 40.9'luk oy oranı ve 258 sandalye ile iktidara geldiğinden beri ilk kez, meclisteki çoğunluğunu kaybetmiş, seçimlere ilk kez katılan HDP ise % 10'luk ülke barajını geçerek (oy oranı: % 13.1) parlamentoda 80 milletvekilliği kazanmıştı. Kürt hareketi ile sol hareketin ortak sevincini, iyimserlik ve özgüven patlamasını tarife hacet yok; belleklerde olay henüz çok yeni.

Ancak başta Cumhurbaşkanı olmak üzere devlet kurumları bir "korku politikası"nı devreye sokmada gecikmediler. Seçimlerden önce uç veren gerilim apansız ve radikal biçimde tırmandı(rıldı)... 7 Haziran 2015 seçimlerinden kısa bir süre sonra ülkenin genel tablosu, başta Suruç ve Ankara Garı olmak üzere art arda patlayan canlı bombaların yol açtığı yüzlerce ölüm, "barış süreci"nin duvara toslaması, Kürt direniş hareketinin özyönetime yönelmesi ve başta özyönetim ilan edenler olmak üzere çok sayıda Kürt kentnin güvenlik güçlerince tarumar edilmesi, günlerce, aylarca süren sokak çatışmaları, yakılan, bombalanan evler, sokaklarda bekletilen sivil ölümler, bodrumlarda yakılan yaralılar... oldu! Mahalleler, kentlerle birlikte, 7 Haziran 2015 seçimlerinin yarattığı umut, coşku ve sevinç de yerle bir olmuştu.

Bu arada, iktidar partisi, özellikle de partiyle bağlarını sürdürdüğünü gizlemeye gerek duymayan Cumhurbaşkanı, başlıca teması güvenlik olan yüksek dozlu bir propaganda kampanyası yürüttü. Bütün bunlar yanlış tercihin sonucuydu; "terör" örgütleri "barış süreci" boyunca silahlanıp

kentlerde mevzilenmişler, ülkeyi bölme yönündeki hain planlarını harekete geçirmek üzere pusuya yatmışlardı. Ülkeyi terör örgütlerince sürüklendiği bu uçurumdan, ancak "terörün kökünü kazıma"ya kararlı, gerektiğinde binlerce kişiyi öldürebilecek, mahalleleri tarumar edebilecek, insanları diri diri yakabilecek güçte bir irade kurtarabilirdi. Seçmenler bir an önce yanlış tercihlerinden dönmeli, vatanı uçurumun eşiğinden döndürecek o sağlam iradeye yöneltmeliydiler desteklerini.

Ve seçimler beş ay sonra, 1 Kasım 2015'te yenilendi. Sonuç şaşırtıcı değildi: AKP oylarını % 8.6 oranında artırarak % 49.5'a ulaştırdı. HDP ise % 2.36 oranında oy kaybına uğrayarak seçim barajını ucuna geçebildi: %10.76...

Bu enstantane, bir "korku idaresi" ("risk management" diyorlar) örneğidir ve birkaç bakımdan işlevseldir: bir yandan açık bir siyasal pazarlama edimidir. Ama aynı zamanda seçimde içinde yaşadığı ülkenin yabancı, dışarıklı ve öngörülemez sayısız tehlikeyle dolu olduğu algısı yaratıp bu halet-i ruhiyeyi kalıcılaştırarak bir özgüven kırımına yol açar. Kişi, ülkesini saran, sokaklarında, meydanlarında kendini patlatan, kentlerde hendekler kazan, güvenlik güçlerine saldıran "teröristler, bölücüler, iç düşmanlar"(!) karşısında çaresizdir. Ancak kendi dışında, kendisinden daha güçlü, uzman, bilgili, yetenekli bir özne onu bu tehditlere karşı koruyabilecektir... Bu ise, kişinin güçlü bir Başkan'a, onu üreten partiye -ve kendisine karşısında aciz kaldığı yabancı ve tehlikeli güçler, tehditlere karşı güvenlik sağlayan sisteme karşı bağımlı hissetmesine yol açacaktır. "Uyruk-seçmen" yaratılmıştır; giriştiği seçme etkinliği, özgür irade ve politik bilince dayalı bir tercih olmaktan çok, onun iktidar güçlerine bağımlılığını yeniden üretecek bir ritüel ve tüm olan biten ise, bir "söylem"dir... Hiç kuşku yok ki ülkeye çok pahalıya mal olmuş bir söylem!

Evlerimizi istila eden, halının tüyleri arasında, evyelerde gizlenen, bizi hastalandıracak bakterilere; kentlere hendek kazan, ülkeyi bölmek isteyen teröristlere; ya da aramıza karışarak nasıplendikleri refahımızı, teknolojimizi bize karşı kullanan, Dünya Ticaret Merkezi'ni çökerten, Pentagon üzerine çakılan köktendincilere karşı savaş stratejilerinin aynı mantığa tabi olması,⁶ bir rastlantıya değil, prefabrik bir "korku söylemi"nin mantığının, yaşamın tüm alanlarında geçerli kılındığına işaret ediyor. Ve tümü birden, "güvenlik-merkezli" bir yönelimi besliyor: Kapitalizmin bizim için imal ettiği güvenli, sterilize, konforlu dünyada yaşamayı

sürdürmek istiyorsak, "insan hakları", "özgürlükler", "barış", "özgüven", "siyasal katılım" gibi taleplerden vazgeçmemiz, güçlü, uzman, herşeyi bilen bir üst iradeye teslim olmamız, ve artan ölçüde polisiye, siyasal-militer rejimlere razı olmamız gerektiğini anlatıyorlar bize... Geri dönüşün ucu açık bir tatlı düşe dönüştüğü, kesintisiz bir OHAL durumundan razı, hatta buna talepkâr olmak...

Küreselleşme karşıtı literatürde "korku kültürü" olarak anılan tam da bu:

"... 'Korku kültürleri'ni siyasal sistemler, militarize cemaatler ve idarî aygıtlar arasındaki artan ölçüde uçucu temas bölgelerinde sıkışmış insanlara söylemsel, stratejik ve deneyimsel olarak dayatılan terör rejimleri çerçevesinde kavriyoruz. Korku kültürlerinin siyasal temeli vardır: korku ya da terör gibi negatif duygular, popülasyonları militarize toplumların kışlavarî mekânları içerisinde yönetmek üzere üretilip sürdürülürler. Bu anlamda, bir korku kültürel sistemi salt şiddetin yan ürünü ya da savaşın kaçınılmaz bir semptomu olarak anlaşılabilir. Terör biçimleri tarihin, toplumun ve küresel politikaların mamulâtıdır. Korku kültürleri ve terör hâlleri, askerî, siyasal ve idarî aktörler tarafından bir popülasyon yönetimi tarzı olarak kullanılan duygusal idare aygıtlarıdır." (Linke ve Smith, 2009).

* * *

Buraya dek ifade ettiklerimi birkaç kalem hâlinde toparlayacak olursam:

- Korku, insanın da dâhil olduğu hayvanlar aleminde hayatta kalmaya ve dolayısıyla da türü sürdürmeye yönelik bir içgüdü olarak insanı önceler.

- İnsana hangi evrimsel mekanizmalar aracılığıyla aktarıldığını bilmiyoruz. Ama korku içgüdüünün insanla birlikte, hayatta kalmaya, türü sürdürmeye yönelik bir bir içgüdü olmaktan çıkarak insansallaşmıştır.

- İnsandaki "tehdit" algısı, reele olduğu kadar "sanal"a da dayanır: Atalarımız, evrimsel gelişmelerinin belirli bir noktasında, yırtıcı hayvanların, kendi yaşam alanlarını ellerinden almak isteyebilecek "yabancı" hemcinslerin, orman yangınlarının vb. yanısıra, kendi imgeleminin ürünü cinlerden, perilerden, ifritlerden, ilahlardan... da korkmaya başlamıştır.

- Ve olasıdır ki tahakküm ve sömürünün kurumsallaşmasıyla birlikte, "korku", ezenlerin, sömürenlerin

elinde araçsallaşmış, baskı ve sömürüyü sürdürmeyi sağlayacak bir araca dönüşmüştür. Bu anlamda devletin kendisinin hem bir korku düzeneği, hem de uyrukları dış tehditlere karşı koruyan bir aygıt olarak kurgulanması, çarpıcıdır.

- Korkunun araçsallaş(tırıl)ması sınıflı toplumların tarihi kadar eskiyse eğer, bir kâr kaynağı olarak tecessüm etmesi, kapitalizmin icadıdır.

Doğrudur; kapitalizm, bir korku rejimidir ve bu rejimde korku, sermayenin boyunduruğunu sürdürmenin temel aygıtıdır: Üretim araçlarının mülkiyetinden soyunmuş milyonlarca insan işsizlikten korkmasa, ücretli kölelik sistemi sürdürülemez, örneğin. İnsanlar ellerine geçen üç beş kuruşun çalınmasından ya da alım gücünü yitirmesinden korkmasa, bankalar mevduat bulamaz... Sokakta saldırıya uğrama, evine hırsız girme korkusu devasa bir emniyet sistemini, dış düşman korkusu militer kompleksi ayakta tutar.

- Ama bu kadar da değil: Kapitalizmle birlikte korku aynı zamanda bir pazarlama aracına dönüşmüştür: Metalardan yaratılma konforlu, hijyenik, steril, güvenli dünyaya yönelik riskleri bertaraf edecek devasa bir "güvenlik" pazarı yaratmıştır kapitalizm: ilaçlar, antiseptikler, deterjanlar, pestisidler, fitness klüpleri, "organik" gıdalar, alarm sistemleri, gözetim teknolojileri, kişisel silahlar, antivirüs programları, askeri-sınai kompleks...

- Ve yine kapitalizm, antibakteriyel mantık ile, anti-terör mantığı tekil bir buyruktur çerçevesinde yenden dizilime tabi tutmuştur: saldırı riski altındaki bireyin, kendisi için imal edilmiş standartları sürdürbilmek adına etkinliğinden, özgüveninden, yaratıcılığınan vazgeçerek, üst, güçlü ve uzman bir iradeye boyun eğmesi... Daha fazla güvenlik adına, daha az özgürlük... Risk söyleminin gerçekliği ikame ettiği bir iktidar (yeniden-) üreticisidir korku, kapitalizmde. Ve bunların tümü, kapitalizmin olmazsa olmazı, *raison d'etre*'i eşitsizliği sürdürbilmek içindir.

Bu durumda, hayatımıza giderek daha fazla yön veren korkulardan kurtulmanın yolu, psikiyatrik yardıma, X marka deterjana, şu ya da bu antivirüs programına, askere, polise, hükümete, Reis'e, bağlanmaktan, idam cezasını geri getirmeye kalkışmaktan vb. değil, başka ve eşitlikçi, barışçıl, özgürlükçü bir dünya olasılığını tahayyül etmekten geçmektedir...

Dipnotlar

1. Turgut Uyar.
2. 2000'li yılların başlarında "korku" literatürüne değin bibliyografik bir çalışma için bkz.: Brisset, 2003.
3. "Kapitalizmde Korku- Dieter Duhm Korkan korkutur" <http://www.insanokur.org/kapitalizmde-korku-dieter-duhm-korkan-korkutur/>.
4. Bkz. Demir A., 2010. Stefanie Grupp da "Korku söyleminin siyasal imaları" başlıklı makalesinde bireysel korkuların giderek daha az doğrudan deneyimin sonucu olup, medya aracılığıyla yaratıldığını söylüyor: "Korku giderek daha az birinci elden deneyimleniyor ve artan ölçüde söylemsel ve soyut bir düzlemde yaşanıyor. (...) Korku dolu bir yaşamdan, korku dolu bir medya içinde yaşama-ya doğru genel bir yönelim söz konusu. (akt. Furedi).
5. David Garland'ın şu gözlemi, bu konuda son derece anlamlıdır: "Suç korkusu, aktüel suç ve kurbanlaşmadan apayrı olarak, kendi başına bir sorun hâline geldi ve suç azaltmaktansa korku düzeyini indirmeye yönelik münhasır politikalar geliştirildi (Garland, 2010).
6. Slavoj Zizek yaşadığımız, ya da yaşadığımızı sandığımız "gerçekliğin" "mamûl" olduğuna işaret ettiği bir yazısında, bu koşutluğa Hollywood'un felaket filmlerini de ekliyor. (Bkz. Zizek, 2009).

Kaynaklar

- Altheide, D.** (2009) *Terrorism and the Politics of Fear*, In: *Cultures of Fear, A Critical Reader*, Linke U., Smith D.T.(eds.) London: Pluto Press: 56..
- Brisset, W.N.** (2003) *Bibliographic essay on fear*, *The Hedgehog Review*, Sonbahar: 115-23.
- Demir, A.** (2010), *Siyasi bir Korku Aracı Olarak Medya, İçinde: Özgürlük, Eşitlik ve Kardeşlik, Birinci Uluslararası Felsefe Kongresi Bildiri Kitabı, 14-16 Ekim 2010, Serin İ. (der.)*. Bursa: ASA: 725-750.
- Duhm, D.** (2009). *Kapitalizmde Korku*, Şölçün S.(Çev.), 3. Basım, İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Furedi, F.** *The only thing we have to fear is the 'culture of fear' itself*, 4 Nisan 2007, Erişim Tarihi 23 Ağustos 2016 <http://www.spiked-online.com/index.php?/site/article/3053>.
- Garland D.** (2001) *The Culture of Control; Crime and Social Order in Contemporary Society*, Oxford: Oxford University Press:10.
- Hankiss, E.** (2001). *Fears and Symbols*, Budapest: Central European University Press.
- Linke U., Smith D.T.** (2009) *Fear: A conceptual framework*, In: *Cultures of Fear, A Critical Reader*, Linke U., Smith D.T.(eds.) London: Pluto Press: 4-5.
- Zizek, S.** (2009) *Welcome to the Desert of the Real*, In: *Cultures of Fear, A Critical Reader*, Linke U., Smith D.T.(eds.) London: Pluto Press: 70-7.